

hassirleri (g.v.) (61) (u: *asır* (Men.: æ'fr, u'fr&u'fur, 3274): Jilün deurt azyri (g.v.) (78); Jilün dört hassirleri (g.v.) (61)),
Dervischlarun baschi (g.v.) (28) (u: *derviş* (Men.: derwîs, 2067): Dervisch (37); Dervischlarun baschi (g.v.) (28))
ghiünlar (43) (u: *gün* (Men.: g'ün, 4094): ghiun (22); ghiün (33); csumaa ghiün (g.v.?) (46); Et-ghiüni (g.v.) (45); Sali ghiun (g.v.?) (31); ghiünler (44), itd.) te
Schairdlarün Jasduklary (g.v.) (52) (u: *şagird/şakird* (Men.: şäg'ird, 2752): Schahird (61); Schahird (67); Schairdlarün Jasduklary (g.v.) (52)).

Nepravilnu uporabu ovoga sufiksa s obzirom na vokalnu harmoniju odnosno vokale osnove Németh smatra obilježjem zapadnorumelijskih dijalekata (Németh: 126).

h. Enklitika i kondicionalni sufiks {ise // sE}: /sa/, /se/, /ise/

Enklitiku ponekad piše zajedno s riječi koja joj prethodi (pr. *varise* (15)). Javlja se u 12 primjera i u potpunosti poštuje vokalnu harmoniju, osim u *olurse* (39).

2.6. Morfologija i sintaksa

U ovom su poglavlju ukratko opisana osnovna morfosintaktička obilježja Büttnerovog rječnika. Kao i za druge transkribirane tekstove, i za Büttnera su karakteristične neobičnosti koje se generalno mogu opisati kao nedovoljno poznavanje sintaktičke razine. Na pogreške na koje se konstantno nailazi nije sustavno upozoravano. Kontrastivna usporedba njemačkog i turskog dijela rječnika vjerojatno bi dovela do zanimljivih podataka, ali bi oni zasigurno ostali samo na području pojava koje se javljaju pri usvajanju stranoga jezika.

2.6.1. Imenice

a. Kategorija posvojnosti

Posvojnost se izražava posvojnim sufiksima koji su već opisani u morfonologiji. U rječniku nijednom nije upotrijebljen posvojni sufiks 3. l. množine. Uz posvojni sufiks pod utjecajem njemačkog često je korišten i genitiv zamjenice, npr.:

mein schutz-engel. benüm saklaicsi melaikim / sahab melaikim (90)

Ich hab meine sacht ausgericht, richtig gemacht. benim ischümi togrutdum. (13), i dr.

Posvojni sufiks 3. lica jednine imenici je ponekad dodan već u osnovnoj natuknici; za pretpostaviti je da tada ima posvojnu, deiktičku i anaforičku funkciju, i da vjerojatno nije namjerno dodan, npr.:

Mittel. was in der mitte ist. orta. arasy. (70)

in der Sprach abrichten. Dilinde alişdürmak. (4)

Ufer. Jaly. Kenary. Su-kenary. (111).

Ukoliko je riječ u množini, ponegdje se može uočiti kontaminacija s posv. sufiksom 3. l. množine, npr.:

die achsel. omuslary (5)

Die fliegen haben mich überfallen. Sinekleri üsdüme döküldüler. (105).

b. Kategorija padeža

Morfonološka obilježja genitiva, dativa, akuzativa i lokativa već su opisana. Ovdje će biti opisani relativ-ekvativ i instrumental. Relativ-ekvativ javlja se samo dva puta, i čini se da je imao samo palatalnu varijantu: *adetse* (94); *Jolincse* (106).

Sufiks instrumentala (odnosno postpozicija *ile*) ima 4 alomorfne varijante:

a) (-)ile:

mit der flinten einen menschen nit treffen, fehlschiessen. Töfenkile adamy rast-ghetürmemek. (43)

Sägen. destere ile kesmek. (83)

b) -ila:

Verstehen. agnamak. Akylila jetischmek. (110)

c) -la:

Oelen. mit oel speisen. Jagla sürmek. (74)

d) -(i)len:

Tretten. basmak. ajaghilen cseinemek. (103)

Ich hab meinen Freund besucht. Dostümlen ghürüschdum. (21).

Najbrojnija je prva varijanta.

c. Genitivna veza

Primjeri genitivne veze veoma su brojni zbog toga što je ta vrsta imeničke fraze poslužila kao vrlo pogodan deskriptivni način za prijevod onih imenica na njemačkom kojima Büttner nije znao odgovarajući ekvivalent u turskom (o tome više u 2.7.).

Razlika između prve i druge genitivne veze uglavnom je pravilno uspostavljena. Češće se javi prva genitivna veza na mjestu druge, nego obratno, npr.:

Brosam, vom Brod. Ekmeghün – icsi. (25)

Überfahr. guecsit. sujun – guecsiti. (105).

U drugoj genitivnoj vezi brojnije su pogreške izostavljanja sufiksa, npr.:

Birck hubn. Jaban tauk. (23)

Freytag. csumaa ghiün. (46)

Edelknabe. Ics – oglan. (34), i dr.

Izostavljanje posvojnog sufiksa češće je ukoliko se genitivna veza koristi u kontekstu rečenice, npr.:

das ausserliche aussehen dieses menschengs ist nit gut. Bu adamün görüghüşch fenadr. (14).

Er hat sich selbst unter eines andern gewalt gegeben. ghendini onun hökm altünda kodi.

S obzirom na opseg rječnika, sve su ove pogreške malobrojne.

2.6.2. Zamjenice

a. Lične zamjenice

Zamjenica 3. lica jednine nije spomenuta, a oblici ostalih zamjenica su sljedeći:

	ben	sen	o	biz	siz
Nom.	ben (5x)	sen (2x)	∅	∅	∅
Gen.	benüm (4x), benim (2x)	senun (2x)	onun (1x)	bisüm (1x)	∅
Dat.	bana (8x)	sana (4x)	ona (2x)	bise (3x)	∅
Ak.	beni (1x)	seny (1x)	∅	∅	∅
Lok.	∅	∅	∅	bisde (1x)	∅
Abl.	benden (3x)	senden (2x)	∅	∅	∅
Instr.	∅	senunlen (1x)	∅	∅	sisunlen (1x)

Genitivni su nastavci, osim dijelom u 1. l. jednine, još uvijek labijalni. No, arhifonem /ŋ/ promijenio se u /n/.

b. Pokazne zamjenice *bu*, *şu* i *ol*.

Şu je registrirana samo u nominativu, *bu* u nominativu (*bu* (49x)), dativu (*buna* (1x)), akuzativu (*bunu* (1x)) i ablativu (*bundan* (3x)), a *ol* u nominativu (*ol* (5x)) i dativu (*ona* (1x)).

U anaforičkoj funkciji zamjenice *bu* i *o* su zamjenjive:

davon ist kein frag. buna ~ ona sös jokdr. (49)

c. Upitne zamjenice

Od upitnih zamjenica upotrijebljene su:

kim (Men.: k'im, 4009): kim (39); kimdr (73),

ne (Men.: ne, 5182): ne (101); Ne (105); ne (109); ne (113); ne (117); nedr (116); nedr (72), i

nice (Men.: niće, niğe, 5197): nice (79); niğe (124); niğe (54); niğedr (54).

d. Neodređene zamjenice

Od neodređenih zamjenica poznate su:

a) bir:

Javlja se samo u pridjevskoj funkciji, a ukoliko imenica ima i atribut, red riječi može biti narušen. Primjeri:

gestern ist zu Belgrad eine lüberliche That geschechen. Dün Belgradda bir ghülecsek isch ~ fassyl oldy. (101)

unter beyden hab ich keinen theil kein interesse. Ikisinün arasinda benüm bir lakam jokdur. (114)

b) kimse:

U rječniku se javlja samo jednom, u rečenici:

wan den dieben oder raubern kein hinhalt gethan wird, so erfolgt daraus, daß kein mensch sicher ist. hyrsyslar Sapt olunmaslarsa, bundan biter ki kimse Emmin deilder. (39)

c) kimi:

Upotrijebljena je jednom, u imeničkoj funkciji u udvojenom obliku:

Einer schlagt ihm auf den huf, den andern auf den Hufnagel. kimi naluna vurur, kimi mchyna. (59)

d) hep:

Registrirana je i samostalno i s posvojnim sufiksom -si:

Alle. Alles. gantz. Her. Heb. (6)

Mich ausgenohmen waren alle da. benden ghairi ~ made hebsi bunda bulunduler. (13)

d) başka:

Korištena je samo u pridjevskoj funkciji:

Anderes. daß ist ein anderes. bu baschkadr. okairi durlidr. *heut ist ein anderes glück.* böghiün baschka kasmel. (7)

e) diđer:

Zapisana je samo jednom:

Fresser. bok – bogaz. csok – jeicsi. Lotu adam. Joldan ~ kanondan digeri jeicsi. (45).

f) öbür:

Zamjenica glasi *obir*, i korištena je i u pridjevskoj i u imeničkoj funkciji:

Übermorgen. Jarün deil, obirghiün. (106)

Vorgestern. Dün deil obirghiün. (116)

Der mensch bestehet aus zwey Theilen; ein theil ist der Leib, der andere die Seel.

Insanun iki pai var, bir pai ğiandr, obir ten. (101)

g) her:

Zamjenica se koristi često, bez ikakvih razlika u odnosu na ST.

e. Posvojno-povratna zamjenica *kendi*

Zamjenica ima oblike *ghendüi*, *ghendü* i *ghendi*. Zadnji je najbrojniji. Uz noviji oblik dodavano je i pronominalno *n*, a za starije oblike to nije moguće ustanoviti, budući da se koriste uz posvojne sufikse. Npr.:

Ich opfere mich Gott auf. ghendümi Allaha salairim. (11)

U pridjevskoj funkciji zamjenica je pogrešno definirana (u genitivu, odnosno akuzativu):

Eigen. eigenthümlich. ghendini. / ghendimün, ghendinun, ghendini. *Mein – dein – sein eigenthümlich.* ghendümüsün, ghendinüsün, ghendilerini. *unser; euerm ihr eingethümlich.* (35).

Unatoč tome, u primjerima je pravilno korištena, npr.:

Still. sus. uslu. süküt. arab. maslym /mansultus/. ghendi halunda. (97).

f. Odnosna zamjenica *ki*

Zamjenica je upotrijebljena samo jednom:

der fällt in betrüger Hände, welcher seins sach übereilig macht, sich in seiner sach übereilet. Dolanderigilarün eline duşer ol adam, ki ischini saighisyslighile / *übereilig/ ~ üsdün köü japar.* (105).

2.6.3. Brojevi

Spomenuti su samo glavni brojevi, i to samo sljedeći: *bir*, *iki*, *ucs/ücs*, *deurt*, *on*, *oniki*, *jüs*, *bin*.

U anaforičkoj funkciji ili u značenju izdvajanja, s posvojnim su sufiksima korišteni *bir* i *iki*, npr.:

ikisinden biri (posv., abl., g.v.) (111);

Beyde. Alle beyde. Ikisi deh. (17).

U rječniku su navedeni sljedeći izrazi vezani uz izražavanje vremena:

um wie viel uhr kommst? katsch sahatda ghellersyn? (99)

Wie viel ißt uhr? Sahat kacsdedr? *Es gehet auf ein uhr.* bire varjör. (111)

Ablaußen, vg. die Uhr ist abgelaufen. Sahat boşanmişdur. (3)

2.6.4. Glagoli

a. Glagol *imek*

Većina oblika glagola *imek* opisana je u morfonologiji. Ovdje će biti spomenuti samo predikativi *var* i *yok* te negacija *değil*.

Zanimljivo je da Büttner nema pogrešaka u izražavanju kvalifikacije odnosno egzistiranja svojstvenih nenativnim govornicima, što treba povezati s distinkcijom koja

postoji i u njegovom materinjem jeziku. Stoga su predikativi i kopulativni oblici glagola *imek* redovito pravilno upotrijebljeni, npr.:

dort ist ein Lochgrab, gib acht, hüt dich daß du nit drein fallst. onda kuju var, sakün düšmejesyn. (116)

dieser mensch hat mich befördert, ist mein beförderer. Bu adam benim ğyrakimdr. (17).

Negacija *değil*⁹⁰ relativno je brojna jer se često javlja u prijevodu osnovnih natuknica (u prijevodima od kojih bi neki, posebno ukoliko se radi o pridjevima, bili točniji da je uveden negirani particip glagola biti), npr.:

Unlängst. Jakünlarda. guecsenlerde. csokdandeildir. (114)

Uneben. Eigri – bügrü jer. Düs-deil. (112).

b. Kategorija lika

Morfonološka obilježja sufiksa glagolskih likova već su opisana, a ovdje će biti spomenuto samo nekoliko primjera pogrešne tvorbe, npr.:

Abmatten. Jorutmak. (4) (Ispravno bi bilo *yormak*, ili, s obzirom na njemački ekvivalent, i *yorulmak*).

Curiren. Ei etmek. Sagdirmak. (29) (Ispravno bi bilo *sağlığa kavuşturmak*, *iyileştirmek* ili sl.).

Ovakvi primjeri pokazuju da je Büttner na svoj način svladao morfološku razinu i znao samostalno baratati sufiksima (u ovom slučaju onima za tvorbu gl. likova), makar je time dobivao i tvorenice koje u jeziku ne postoje. To se jasno vidi i kod glagola tvorenih denominalnim sufiksom -la-. Ta je tvorba kod Büttnera veoma brojna, i često nema potvrdu u ostalim rječnicima, pa se mora pripisati njemu, npr.: *gucsukletmek* (37) (*küçültmek*); *kuduslanmak* (102) (*kudurmak*); *ghebelemek* (37) (*gebe kalmak*), i dr.

c. Glagolska vremena

Tvorba indikativnih formi i glagolskih načina opisana je u morfonologiji.

Od jednostavnih glagolskih vremena, Büttner je poznao perfekt na -di, perfekt na -miş, prezent na -r, prezent na -yir i futur. U morfonološkoj analizi opisani su sufiksi za tvorbu svih vremena, osim prezenta na -yir. Sufiks toga prezenta kod Büttnera glasi -yir, što je delabijalizirani oblik od -yür, koji je skraćeni oblik od -yürür, koji se na Balkan proširio s prvim govornicima turskog jezika: „Die türkischen Einsiedler, die während des 15.-16. Jahrhunderts auf die Balkanhalbinsel zogen, entstammen hauptsächlich der Zone von -yürür, und sie haben dieses Präsens auf der Halbinsel weit verbreitet.“ (Konjugationsg.: 328). U Istanbulu se prezent na -yir zadržao do početka

90 U fonologiji je već spomenuto da nema sačuvan stariji oblik i glasi: *degyldr* (65); *deil* (106); *deil* (111); *deil* (111); *deil* (112); *deil* (114); *deil* (116); *deilder* (39); *deildir* (119); *deildür* (15); *Düs-deil* (112) (Men.: *degül*, vul. *deil*).

18. st. U Vidinu su se sačuvala samo prva lica toga prezenta (Vidin: 86). Isti je oblik (također s veznim vokalom -a/-e) poznat i u Rizeu i Trabzonu (Konjugationsg.: 124). Ne zna se kako je Büttner naučio to vrijeme, jer ga Molino nema, a kod Meninskog glasi -yür (Konjugationsg.: 120). To je još jedan dokaz da je Büttner jezik učio i preko nekih drugih izvora, ili pismenih ili usmenih. Oblici prezenta u rječniku su zabilježeni u 1. l. jednine, te u 3. l. jednine i množine: *bakairüm* (107), *csekeirim* (18), *csekeirüm* (33), *eteirüm* (35), *okuirum* (122), *salairim* (11), *smarlairum* (113); *edeir* (48), *sappteir* (124), *süreir* (33) te *eteirler* (20), *ghercsekleiteirler* (18) i *tachtikleiteirler* (18).

U dva spomena sufiks glasi -yör: *düschejör* (35); *varjör* (111). Varijanta -yör u Istanbulu je prvi puta zabilježena u Holdermannovoj gramatici (Konjugationsg.: 148), pa vjerojatno i ove primjere kod Büttnera treba vezati uz Holdermanna.

d. Modalnost na -dir

Kopula -dir u rječniku se u značenju modalnosti dodaje prefektu na -miş te predikativima var (najčešće) i yok. Primjeri:

die waaren seyed jetzt zu Wien wohlfeil. Schindi Becsde yryskün pahasi düšmišdr.
(4)

was habens zu thun? ne ischlery vardr? (101)

unter beyden hab ich keinen theil kein interesse. İksinün arasında benim bir lakam jokdur. (64)

e. Morfološko-sintaktički načini izražavanja subjektivne modalnosti

Od formi za izražavanje navedenoga kod Büttnera su poznate samo forme *-mama-zlıktan gelmek/geçmek*, odnosno *-mamazlığa/-mamazlıktan vurmak*. Njima se izražava pretvaranje subjekta da neku radnju ne vrši. Primjer:

Oghlumu ghördüm, bir müsürmanilen syk konuschur, kastila ghend^{*91}ini ghörmeslighe vurdum, korkundan ki müsürman olmasyn. kastila saghyrligha vurmak, bilmemezlighe vurmak. bilmemekden, ghörmemekden ghelmek ~ guecsmek ~ ghürme-mege vurmak. (9)

f. Infinitni oblici glagola

U morfonološku analizu uključeni su participi na -miş, -(y)acak i -r. Pored njih, u rječniku su korišteni još i particip -(y)an te negirani particip prezenta, -maz. Oni su i po tvorbi i po uporabi jednaki kao u ST. Npr. *Danckbar.* Eilik – bilen. (30)

Schlag-ubr. Csallar sahat. (79)

Ungleich. id e' dissimilis. bensem. uimas. (113), i dr.

91 Znak * prenesen je iz transkribiranog rječnika gdje znači da dotično mjesto nije bilo moguće pročitati (zbog oštećenja papira, nečitkosti i sl.).

Glagolske imenice na -ma i -mak također ne pokazuju razlike u odnosu na ST. Registrirano je da u rečenici mogu imati funkciju subjekta, objekta, ili biti dopuna imenskog predikata (uz pogreške kakve se mogu i očekivati od nenativnog govornika) npr.:

Die Brief oder zeitungen beglauben ~ bestättigen, daß untern Türcken /in der Türckey / die fest ist. Osmanlida Taun olmasy megtübler ~ haberler ghercsekteirler ~ tachtikleirler. (18)

Ich nehme diesen menschen aus dem gesicht ab, daß er ein dieb ist. Bu adamy jüsünden seserim chysys olmasyna. (4)

Es ist ein ausgemachte Sach, daß dem nachts bis frühe morgens spatzieren herum gehen, übel nachklenget, übel nachred macht. Aklydr ki guetsche sabahadak ghesmek jabana söilemekdr. (107)

Adverbijalna funkcija (namjerna i uzročna) zabilježena je samo u sljedeća dva primjera:

Der zeit vertreib leß ich. Eilenmegh icsin okuirum. (122)

Ablauffen sich, sich müd lauffen. Seirdmeden jorulmak. (3).

U proparticipima se također ne vidi nikakva razlika u odnosu na ST. Vrlo se rijetko koriste, nerijetko pogrešno. Ovdje navodimo sve primjere.

U imenskoj funkciji korišteni su u sljedećim primjerima:

Hemmet. ghümlek. Deischderecek. Deischderecegim jokdur. Ich kann der Hemmet nit wechsen. hab kein mehr. (57)

Versagen. vermemek. Inkiar etmek. Diledighin etmemek. (109)

Es ist mir in kirche zu lachen ankommen, hab mich eingehabt, hab verbissen. Ghüllecegim gheldy kilissede, ghendumy sapt etdüm. (107)

U atributnoj funkciji koriste se u sljedećim primjerima:

der geschlagene orth ist blau*-licht worden. vurdughu jer mosmor oldy. (98)

Glaubens-articul. Hazreti Issanün on iki Schairdlarün Jasduklary Din – Duvasy ~ Dine Laik Duvasy. (52)

Ich halte dafür, der Fisch den du kaufft hat 2. ock. Tahmin eterim, aldüghün ballyk iki oka jadak vardr. (3)

Za adverbijalnu funkciju samo je jedan primjer:

Vor hefftigen Zürnen haben thun die Zähne geknirsche. csok darüldüghindan dischlerini bileridi. (121).

So bald der Tag anbricht, erwarte ich dich. Dan – jeri acsildüghy ghibi ~ acsilmadan seny beklerim. (31)

Gerundi i kvazigerundi također su rijetki, pa i za njih slijede svi primjeri:

-(y)up:

Einbelliglich das Haus stürmen, angreifen, überfallen. birlik olup evi basmak. (36)

Es ist in Gottes gewalt oder vermögen, diese Welt in einem Augenblick zu vernichten.
 Allahun elindedr ~ Allah kadirdr, bu düniay ghosun kapaüp acsincsedek /in
 einem augenblick/ joketmek. (109)

-madan:

So bald der Tag anbricht, erwarte ich dich. Dan – jeri acsildüghy ghibi ~ acsilmadan
 seny beklerim. (31)

Prophetzeyen. Ischi olmadan ilderden bilmek. (77)

-(y)ince:

Es ist in Gottes gewalt oder vermögen, diese Welt in einem Augenblick zu vernichten.
 Allahun elindedr ~ Allah kadirdr, bu düniay ghosun kapaüp acsincsedek /in
 einem augenblick/ joketmek. (109)

bey uns, solang nit einer vom andern stirbt, ist die Ehe unauslöslich. Bilde ikisinden
 biri ülmeingedek Nikia bosulmas. (111)

-dikçe:

das Völck sobaldes die soldaten gesehen, hat sich zerstreut. halk csenkcsileri ghördük-
 cse darma-daghün oldy. (122)

Es geziemt sich, daß du fort und fort gut thunst. Sughur eter, ghitükcses ei ameler
 etesy. (48).

Nije jasno kako protumačiti finitno -s u drugom primjeru. Možda je to analogija pre-
 ma starijem obliku gerunda -(y)ince (koji je glasio -(y)indžagaz, Guzev, 72).

g. Imperativ glagola *komak*

Jedna od karakteristika ovoga rječnika je relativno česta upotreba 2. l. imperativa gla-
 gola *komak* uz 3. l. jednine imperativa nekog drugog glagola. Iako se njegovo značenje
 u nekim primjerima može shvatiti doslovno (hrv. *ostavi*), čini se da bi bliži prijevod
 bila poticajna čestica *neka*. U rječniku se navodi kao ekvivalent imperativa njemačkih
 glagola *lassen* i *sollen*. Primjeri:

Busem. Schoos. Kucsak. Koin. *Laß die Uhr im Bußem stehen.* ko sahat koininda
 tursun. (26)

soll kommen. ko ghelsün. *er soll nit schauen.* ko bakmasyn. *er soll nit ohne pass ge-
 hen.* ko paschusus ghesmesyn. (93)

Tasche. Csep. *Laß, das geld in der Tasche, im Sack.* ko csepünde agcse tursun. (100)

Lassen. brakmak. koivermek. *Laß regnen.* ko jaghsun. *Laß stehen.* ko tursun. *Laß
 die Uhr im bußem stehen.* Ko sahat koininda toursun. (66)

Nešto slično nije dosad nađeno u drugim transkribiranim tekstovima, ali bi se
 preko ovoga oblika eventualno mogla uspostaviti veza s tekstovima koje je Büttner
 koristio, ukoliko to nije svojstveno samo njegovom turskom.

2.6.5. Veznici

a) Veznik *ve* se u rječniku javlja četiri puta.

Liege täglich deinem gebet und guten werken ob. herghün duvany ve ei hammeleriny bak ~ ghos et. (73)

b) Veznik *ne..ne* javlja se u dva primjera.

Recht. ist nicht zu süß nit zu bitter, ist just recht. ni pek datly, ni pek datsys, eneider. *ist nicht zu kalt, nicht zu warm, ist just recht.* ni pek ysycsak, ni soukdr enei havadr. (79).

c) *am(m)a*:

Aber. Ama. lakim. arab.

d) Veznik *kimi* također se javlja samo jednom, u poslovice:

Einer schlägt ihm auf den huf, den andern auf den Hufnagel. kimi naluna vurur, kimi mchyna. prov. (59)

e) *ki*. Ovaj je veznik relativno čest, jer je ekvivalent njemačkom vezniku *daß*. U rječniku se njime uvode izrične, posljedične i namjerne rečenice, prema pravilima jednakim kao u ST. Npr.:

Ich verstehe, begreiffe, daß die Sonn gleich einer stuck kugel laufft. ben bulurum, akli-la jetischirum, ki ghünesch Top-ghülesy ghibi ghiter ~ jürür. (110)

mach die fenster auf, damit der lufft durch streiche. Acs pengereleeri, ki yrüskiar Ischlesyn. (33)

Sie haben ihn so sehr geschlagen, daß sein Leib ganz blau worden ist. okater Dögmi-schler ki Tenin mossmor olmusch. (26)

2.6.6. Red riječi u rečenici

U nizanju rečeničnih konstituenata često se jasno vidi da Büttner prevodeći prati red riječi rečenice na njemačkom, npr.:

Es ist in Gottes gewalt oder vermögen, diese Welt in einem Augenblick zu vernichten.

Allahun elindedr ~ Allah kadir, bu dünaiy ghosun kapaü acsincsdek /in einem augenblick/ joketmek. (109)

Der Pascha hat vollmacht aller orten den menschen hin zu richten, am leben zu strafen. Pašanün destir mikierremlighi var her jerde adamy jog – joketmee. (116)

Ipak, ni pod utjecajem njemačke sintakse gotovo nikada ne dolazi do narušavanja poretka rečeničnih konstituenata (SOP), ili nepoštivanja ljevostranog nizanja zavisnih u odnosu na glavni član sintagme. Inverzije do kojih dolazi pod utjecajem njemačkog ne naruše bitno nizanje rečeničnih članova, ali zbog njih red riječi odgovara onome u kontekstualno uključenim rečenicama.